

Malla Vivalin

Kirje Kassandralle

Ajatuksia myyteistä ja modernista huilunsoitosta

- *Huilisti, MuM Malla Vivalin (malla.vivalin@uniarts.fi) soittaa Tampere Filharmonian huilun vuorottelevana äänenjohtajana ja Uusinta Ensemblen huilistina, opettaa huilunsoiton opiskelijoita Tampereen konservatoriossa sekä TAMK:in Musiikkiakatemiassa ja valmistelee taiteellista tohtorintutkintoa Taideyliopiston Sibelius-Akatemian DocMus-tohtorikoulussa.*

Kirje Kassandralle

Ajatuksia myyteistä ja modernista huilunsoitosta

Malla Vivolin
.....

Kassandra on yksi kreikkalaisen mytologian onnettomista naishahmoista. Jumala Apollon antoi Kassandralle ennustamisen lahjan saadakseen Kassandran rakastumaan itseensä, mutta kun näin ei käynyt, seurasi lahjaa Apollonin langettama kirous: Kassandran ennustuksia, vaikka ne oikeassa olivatkin, ei kukaan uskoisi. Tästä suomen kieleen on vakiintunut ilmaisu ”Kassandran huuto”, englantilaisittain Cassandra Complex. Termejä käytetään muun muassa modernissa psykologiassa.

Hei, Kassandra. Olet ollut mielessäni paljon viime aikoina.

Vaikka keskityn sinuun lähinnä työstäessäni tai tutkiessani nimeäsi kantavaa Brian Ferneyhough’n teosta, tunnut nykyisin kulkeutuvan ihoni alla mukaan muihinkin tilanteisiin. Hassua, saatat ajatella. Tokihan kuljetamme kuolleita muassamme, mutta kun sinä olet mytologiaa. Sinä tuskin olit. Enkä minä tunne sinua.

Sinulla, Kassandra, oli ongelma. Niin *eppistä* laatua oleva ongelma, että kokonainen kompleksi on nykyisin nimetty mukaasi! Ei taida paljon naurattaa, ei vielääkään? *Kassandran huuto*. Kuin lapsellinen Pekka, joka huusi sutta – sillä erotuksella, että susi vaanii jo metsän rajalla mutta kukaan kylässä ei usko sen olemassaoloon. Jos saisimme kolikon aina, kun nuoren ja etenkin naisen kritiikkiä tai varoituksia ei kuunnella, kulksimme nauraen ainoastaan pankkiin. Sellaisilla tuloilla kyllä varmistaisi itselleen paikan sen terapeutin sohvalta, jolla oletan myös Greta Thunbergin asioivan.

Melko eepisen huiluteoksen Ferneyhough sitten kirjoitti sinun ilmiösi, kompleksisi ympärille: *Cassandra’s Dream Song*. Soitanko minä siinä sinua ja sielusi tuntoja? Vai sitä, mitä enneunissasi näit ja mistä yritit muille kertoa? Lyyrisen otsakkeen alle on nuottipaperiin piirretty tuskainen, raskas ja jopa väkivaltainen teos, omiaan hajottamaan paitsi soitinta myös sen soittajaa. Se, kuten sinutkin, on jaettu kahtaalle: kah-

den paperin kuin kahden maailman välille. Ensimmäisestä rivit soite-
taan määrätysti, toisen katkelmat saa esiintyjä itse poimia haluamassaan
järjestyksessä. Ferneyhough tahtoi antaa esiintyjälleen vapauden valita,
mutta valitti sitten kuitenkin, ettei teoksen draamaa tavoitettu. Etteivät
etenkään *naismuusikot* tavoita teoksen oikeanlaista rakennetta ja muo-
toa.¹

Soitanko minä koskaan sinua, Cassandra? Vaikka soittaisin sinusta,
soitan aina Brianin versiota Kassandrasta. Samoin kuin soitan Clauden
nymfiä *Syrinx*, Taunon ilman henkeä *Ilmatar* ja Paulin muusaa *NoaNoa*,
vaikka Kaija hänet sävelsikin. Eikä se haittaa. Brian osaa säveltää, minä
en. Olen silti miettinyt tätä paljon: historiamme on valtaosin miesten kir-
joittama. Minäkin luen vain muiden muotoilemia tulkintoja sinusta. Mut-
ta yritän tehdä sen empaattisesti, sinua ymmärtäen. Brian ei säveltänyt
sinua sinusta, vaan siitä millaiseksi muut miehet ovat sinut kirjoittaneet
ja kuvanneet. Ja kas, tässä päästään juuri minua hiertävään ongelman
yttimeen – osa niistä tieteellisen viileistä historioitsijoistakin vaikuttaisi
kanavoineen omia kompleksejaan ja aikansa asenteita käännöstekstei-
hinsä ja tietosanakirjojen artikkeleihin. Seuraavat sanat satuttavat sinua,
mutta kirjoitan ne silti: jotkut folkloristit antavat ymmärtää, että sinä
olisit *ansainnut* kurjan kirouksesi.

Olet nyt varmasti raivoissasi. Ymmärrän. Tiedätkö, tänä modernina
aikana, jolloin jopa tätä epäseksikästä, museoissa pölyttynyttä säveltaidet-
tamme myydään muoti- ja toisinaan jopa glamour-kuviksi luokiteltavilla
mainoksilla ja kansilehdillä – hyvä on, sanon sen suoraan: haluttavuudella,
saatavuuden mielikuvalla ja seksillä – ollaan vasta *alettu* keskustella
siitä, millainen merkitys kaikella tällä on alallamme, erityisesti ollessam-
me opintovaiheessa. Aivan hullua, tiedän. Keräämme kuulijoita kerää-
mällä katseita, vaikka olemme samaan aikaan selvästi edelleen aivan
pihalla siitä, mihin hyvän käytöksen ja moraalin rajat terveissä työyhteisöissä
piirretään.

Ja sinähän et edes pyytänyt huomiota. Sinä lupasit itsesi Apollonille,
kyllä, ja sait vastineeksi kyvyn nähdä tulevaisuuteen. Ei siinä sopimuk-
sessa sanottu ruumiista tai oikeudesta ruumiiseesi mitään, eihän sellai-
nen kuulunut papittarille. Olit vannonut nimenomaan päinvastaista, että
jäisit iäti koskemattomaksi. Oliko se kauneutesi vaiko älysi, joka sokaisi

¹ "In our conversation, Ferneyhough's main concern was that of form. [...] In Ferney-
hough's opinion, the lack of a consciously analytical approach to the piece – the solv-
ing of this middle ground – is where many performances, particularly by women,
have been less than successful in realizing the work's formal and expressive potential."
(Waterman 1994, 156.)

Apollonin himolla? Vai kenties yhdistelmä näitä? Ryhdyit papittareksi luodaksesi uraa, palvelaksesi perheen sijaan älyäsi. Apollonin kirouksen jälkeen kaunis mielesi tuomittiin hulluksi.

Vastaavan kaltaisia valta-asetelmia ja niissä syntyneitä vääristyneitä ja jopa rikollisia rakenteita on vieläkin. Sinnikkäästi silti yritetään väittää, ettei musiikin alalla olisi rakenteellista seksismiä. Tokihan me kaikki haluamme uskoa niin! Lienet silti kanssani samaa mieltä siitä, että niin kauan kuin yksikin laajalevikkisen median kriitikko pitää tärkeänä analysoida soittajan, kapellimestarin tai säveltäjän työsuoritetta erityisesti *nais-*etuliitteen kautta, ei maailma ole valmis. Ei ainakaan meille kahdelle.

Olen kuunnellut muiden huilistien äänitteitä nimateoksestasi asioikseni enemmän kuin yleensä kuuntelisin. Ferneyhough'n tapa merkitä soivia ajatuksiaan kun on melko *hysteerinen*. Pidätän itselläni oikeuden olla säveltäjän kanssa eri mieltä soittajan sukupuoleen liittyen. Sinun unesi laulu, Cassandra, on järkälemäinen, ja koska osasi oraakkelina ilman kuuntelijoita oli mahdoton, oletan saman voimien ääri rajoilla työskentelyn ja epätoivon kuuluvan teoksen esittävän huilistin tulkintaan. *Cassandran* levyttävä mies on ehkä vain liian tottunut saamaan äänensä kuuluviin; hän ei ole astunut äänitysstudioon todistamaan mitään.

Tässä vaiheessa, jos sallit, siirrän tämän kirjeen sisällöllisen painopisteen omien kompleksieni purkamiseen. Katsos, Cassandra, minä nimittäin teen työtäni paikalla, joka on näkyvä. Sinfoniaorkesterista tuskin löytyy toista vakanssia, joka olisi yhtä mystifioitu ja erotisoitu, jopa karnevalisoitu kuin soolohuilisti – ainakin silloin, kun tehtävässä on nainen. Huilu on myös soitin, jota on liian helppo soittaa mukiinmenevästi ilman, että se olisi kuulijoista epätydyttävää. Kun riittävän hyviä kandidaatteja on tarjolla jatkuvalla syötöllä, käydään kisaa tänä näkyvyyden aikakautena tiedostamattakin muillakin kuin musiikillisilla avuilla. Sinusta kerrotaan, että sait lahjasi, kun Apollon sylkäisi suuhusi. Olen kuullut pahempaakin tapahtuneen.

En onnekseni istu joka viikko soolopaikalla, koska orkesteritoimeni on vuorottelevan äänenjohtajan. Joka toinen viikko minun on vähän helpompi hengittää, helpompi väistää parrasvalojen polte. Helpompi nauttia siitä, mikä yhteissoitossa on olennaista: kokonaisuudesta, eri osasten yhteen punoutumisesta. Koen alempien stemmojen soittamisen usein jopa merkittävämpänä kuin soolo-osuuden, niin tärkeää on soivankin yhteisön tuki. Toivon, että sinulla oli edes hetkittäin joku, jonka puoleen kääntyä. Toivon, että sait apua muilta.

Valehtelin nyt, jos en lisäisi, että joka toinen viikko osa minusta janoaa huomiota. Olen revitty kahden maailman välille kuin Brianin Kassandran uni. Katsokaa, kuunnelkaa, ihailkaa – mutta älkää arvostelko. Sitä itsetuntoni kestää huonosti.

Meidän molempien on oltava vakuuttavia, sinun ja minun. Seistävä täysin sanomamme takana. Kuinka pitkään kestit kuunnella muiden epäuskoa ennen kuin aloit itsekkin epäillä näkyjäsi, Cassandra? Pelkään välillä, että omat lahjani ovat peräisin jumalten sijaan Dunningilta ja Krugerilta. Pelkäsitkö sinä koskaan, että keskinkertaisuutesi oli sokaissut sinut? Sinun profetoimistasi kuunnellut kansa valitti, ettet ennustanut tarpeeksi iloisia asioita, vaan silkkaa kauhua ja vaikeuksia. Ethän välitä heistä, Cassandra.

Ferneyhough'n huonosti asettamat sanat naisista esittämässä kappalettaan ovat – syystäkin – kirvoittaneet artikkelin ja analyysin jos toisenkin teoksen mahdollisesta feministisemmästä tulkinnasta. Tutkivien naishuulistien esimerkin rohkaisemana aion hakea katkelmiin karaktärejä, tavoitella draamaa muillakin kuin matemaattisilla perusteilla ja jatkaa tarinaa kliimaksin jälkeen. Aion löytää toisen sivun vapailta riveiltä sinut, Cassandra. En vain tuskaasi, en vain huutoasi. Koko kuvasi. Aion löytää osia sinusta myös järjestelmällisen ensimmäisen sivun riveiltä, vaikka säveltäjän mukaan ne kuvaavatkin Apollonia. Niissä on vähemmän hysteriaa. Olen varma, että tavoitan sinut myös sieltä.

Malla Vivolin esitti Brian Ferneyhough'n soolohuiluteoksen Cassandra's Dream Song (1970) Uusinta Ensemblen Moderni Klassikko -sarjan konsertissa 15.5.2021. Se kuullaan myöhemmin uudelleen Vivolinin taiteellisen tohtorintutkinnon neljännessä opinnäytekonsertissa.

Lähteet

Ferneyhough, Brian. 1975 [1970]. *Cassandra's Dream Song*. Copyright 1975 by Hinrichsen. London: Edition Peters no. 7179.

Vanoveren, Inc. 2018. "Cassandra's Dream Song: Let's (not) talk about gender". *IMPAR: Online Journal for Artistic Research in Music* vol. 2/2: 19–29. <https://doi.org/10.34624/impar.v2i2.898>.

Waterman, Ellen. 1994. "Cassandra's Dream Song: A Literary Feminist Perspective". *Perspectives of New Music* 32/2: 154–172. <https://doi.org/10.2307/833604>.